

TÁRCA.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRÁ-
NAK ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1929. ÉV ELSŐ FELÉBEN.

Az előző évek jelentéseiből jólismert szűkös pénzügyi keretek között indult meg és folyt le az 1929. esztendő is. Érezhetően mutatkozott a dotáció hiánya elsősorban könyvbeszerzésünk menetén. Számos, gyűjtési körünkbe vágó külföldi nyomtatványról voltunk kénytelenek lemondani, mert megvásárlásukra a meglévő állományból nem tellett költség. Úgy-szintén megoldhatatlan kérdés a beérkezett könyvek köttetésének ügye; könyvkötőműhelyünk tevékenysége ez évben is szünetelni volt kénytelen. Pénzhiány miatt elmaradt a két új raktárterem világításának megoldása, minek következtében a könyvraktárnak amúgy sem alkalmas s a vas-állványok és polcok sűrű sorai által még sötétebbé vált termék használata még napfényes időben is bajossá vált. Munkaerő elégtelensége miatt abbamaradt a cédulakatalógus szoros betürendjének felülvizsgálása és kiigazítása, továbbá a cédulákat magukban foglaló tokoknak tartalmu szerinti jelzése; a díszművek és editio princeps-ek felállítása, számozása és minden egyes darab új számának a szakkatalógusba, valamint a cédulakatalógusba való bevezetése szintén az elvégzendő munkák közé tartozik.

Könyvtárunk külföldi kapcsolatait továbbra is fenntartani igyekezett. Több külföldi könyvtárral állott a folyó évben a szokásos kölcsönzésen kívül érintkezésben, tájékozást szolgáltatva szakkérdésekben hozzánk intézett megkeresésekre. Így nyújtottunk bibliográfiai útbaigazítást a bécsi Nationalbibliotheknek a magyarországi mezőgazdasági munkások statisztikája dolgában, továbbá a berlini Preussische Staatsbibliotheknek körkérdésére a magyarországi kötelezpéldány rendszerre vonatkozólag. Résztvettünk a budapesti egyetemi könyvtár és a Bibliográfiai központ társaságában a római nemzetközi könyvkiállításon, továbbá az amsterdami nemzetközi gazdaságtörténeti kiállításon.

Könyvtárunk bélyeggyűjteménye MELCZER Aladár ny. tábornok szak-

avatott gondozásában az elmúlt év folyamán jelentékenyen bővült és rendszerezett. A magyar kir. posta vezérigazgatóságával megbeszélte megállapodások szemmeltartásával a következő csoportok szerint került az anyag felállításra: 1. Magyarország bélyegkiadványai használt és használatlan példányokban; 2. Ausztria; 3. a szomszédos és a volt központi hatalmak bélyegei.

A magyar használt gyűjtemény csaknem teljes, a használatlan több hiányt mutat, úgyszintén a 2. és 3. pont alatti csoportok is.

A gyűjtemény örvedetesen megszaporodott anyagát áldozatkész magánosoktól és vállalatoktól MELCZER tábornok gyűjtötte egybe. A gyűjtemény naplózott anyaga kb. 7500 drb.-ból áll, nem számítva a másod- és többespéldányok jóval nagyobb számát.

A személyi változások között fel kell jegyeznünk dr. NYIREŐ István Erzsébet tudományegyetemi könyvtárőr távozását, kit a miniszter úr öngyméltósága a debreceni egyetemi könyvtár teendőinek ellátásával bízott meg. Dr. NYIREŐ, aki új állását áprilisban foglalta el, 1923 VII. 20. óta működött könyvtárunknál. Egyike volt a könyvtár legképzettebb tisztviselőinek, akit széleskörű könyvtártani ismeretei mellett a könyvtárügy fanatikus szeretete jellemez. A könyvtár átszervezési munkálatait dr. LUKINICH Imre igazgató útmutatásai alapján dr. NYIREŐ foganatosította nagy ügyszeretettel, lelkiismeretességgel és türelemmel. Nemcsak a nagyvonalú átalakítások, hanem az egészen aprólékos részletek is egyaránt érdekelték és foglalkoztatták. A személyében érzett veszteségünket egy új, fejlődő intézet nyeresége enyhíti. Eltávozott továbbá körünkől TABORSKY Ottó reálgimnáziumi rendes tanár, akit a miniszter úr május 22-én kiadott rendeletével szeptember hó 1-ével középiskolai tanári szolgálatra osztott be. TABORSKY Ottó 1927 szept. óta teljesített könyvtárunk levéltári osztályában szolgálatot jóakarattal, ügyszeretettel és gondos munkával, kiérdemelve e rövid idő alatt, amit közöttünk töltött, úgy kollégái, mint a vezetőség bizalmát és ragaszkodását.

A könyvtár igazgatóját, dr. LUKINICH Imrét a nagyméltóságú válás- és közoktatásügyi miniszter úr folyó évi január hó 24-én a budapesti egyetemen rendszeresített keleteurópai történeti tanszékre nyilvános rendes tanárrá nevezvén ki, távozásával az Orsz. Széchényi Könyvtár vezetésében mélyreható változások állottak be. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 430—0/4—1929 és 430—0/3—1929. sz. rendeletével hozzájárult ahhoz, hogy tekintettel az Orsz. Széchényi Könyvtár gyűjtési körének és forgalmának folytonosan fokozódó növekedésére, ez intézmény természetes

tagoltságának megfelelően három, adminisztratív tekintetben önálló osztályra tagoltassék; még pedig, a szervezeti kérdés érintetlenülhagyása mellett, a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárára, a Magyar Nemzeti Múzeum Levéltári Osztályára és a Magyar Nemzeti Múzeum Hirlaposztályára.

A jelenleg üresedésben levő vezetői állások, valamint az Orsz. Széchényi Könyvtár fentvázolt széttagolása folytán keletkező új osztályvezetői állások betöltésére nézve tett javaslatot magamévá teszem és ehhez képest

a Magyar Nemzeti Múzeum Levéltári Osztályának vezetésével megbízom dr. JAKUBOVICH Emil magyar nemzeti múzeumi főkönyvtárnokot;

a Magyar Nemzeti Múzeum Hirlaposztályának vezetésével megbízom dr. RÉDEY Tivadar magyar nemzeti múzeumi könyvtárnokot;

a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának vezetésével megbízom dr. HÓMAN Bálint főigazgatót s az ő irányítása mellett leendő állandó helyettesítésével dr. ZSINKA Ferenc magyar nemzeti múzeumi könyvtárnokot;

továbbá hozzájárulok ahhoz, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának, Néprajzi Osztályának és Történeti Osztályának anyagából önálló Zenetörténeti Osztály létesíttessék és ennek vezetésével dr. ISOZ Kálmán, a Magyar Nemzeti Múzeum főkönyvtárnoka bizassék meg».

Dr. LUKINICH Imre könyvtárigazgató június hó 18-án adta át a Széchényi Könyvtárat dr. HÓMAN Bálint főigazgatónak, aki megköszönve öt esztendő rendkívüli viszonyai között hűséges odaadással és nagy önfeláldozással végzett munkáját, átadta az egyes osztályokat a miniszteri rendelettel megbízott vezetőknek.

A könyvtár életéről az év első felében a következő részletes adatok nyujtanak tájékozást.

Nevetesebb *gyarapodásaink* a következők:

Nyomatványi osztály: FRIGYES kir. herceg és IZABELLA kir. hercegnő öfenségeik ajándéka aranylakodalmuk alkalmából: ANACREON: *Convivialia semiambia*. Roma, 1781. APIANUS, Petrus: *Astronomicum Caesareum*. Ingolstadt, 1540. *Biblia polyglotta*. Tom. I—VIII. Antwerpen, 1569—73. *The holy bible*. Cambridge, 1763. BASKERVILLE: *Bonifacius VIII*. Decretales. Basel, 1476. GRATIANUS: *Decretum V. I. 2*. Mainz, 1472. *Description des arts et métiers*. Tom. I—28. Paris, 1761—89. FENELON, Fr.: *Les aventures de Telemaques*. Amsterdam, 1734. HORATIUS: *Opera*. V. I. 2. London,

1733—37. LA FONTAINE: *Fables choisées*. Tom. 1—4. Paris, 1755—59.
VAN BAERLE, Kasper: *Blyde inkomst de Maria Medicis*. Amsterdam, 1639.

Hírlaptár: Nevezetesebb gyarapodás nem volt.

Kézírtatlár: Nevezetesebb gyarapodás nem volt.

Levellár: Örökletéivel ABAFY Miklós, JESZENSZKY Imre (Vidékpuszta), a KORONGHI-LIPPICH-család, Pujoni PATAKY Károly közvetítésével P. PATAKY Sarolta, továbbá PODHRADSZKY Andor (Egerszólád) és a gr. SZÉCHÉNYI-nemzettség egészítette ki korábban letett családi levéltárát, DARÓCZY Zoltán közvetítésével JESZENSZKY Imre letette a SISKOVICH-család és gróf WORACZICZKY Olivér (Bruxelles) a br. IZDENCZY-család iratait, gr. ZICHY István pedig Kisjenő veszprémmegyei község iratait helyezte el levéltárunkban örökletétképpen.

A Címereslevelek csoportja a következő 7 darabbal gyarapodott: 1. Bécs 1563 jun. 17. I. FERDINÁND címereslevele FISCHER, másképp GILLÁNYI Miklós és felesége VÓSZOCSÁNYI Erzsébet részére (hamis). 2. Kassa 1606 márc. 8. BOCSKAY István címereslevele KÁLLAY János részére (eredeti). 3. Pozsony 1610 dec. 2. II. MÁTYÁS címereslevele IZDENCZY György részére (másolat). 4. Bécs 1696 jan. 21. I. LIPÓT IZDENCZY Márton részére (másolat), mindkettő a br. IZDENCZY-iratok között. 5. Bécs 1698 nov. 27. I. LIPÓT GUGANOVICH Miklós, felesége CIAKICH Johanna, gyermekei, továbbá a MANDLICH- és AUTONOVICH-család részére (eredeti, a SISKOVICH-iratok közt). 6. Bécs 1616 I. LIPÓT ISKEY András és SZOGETHY András részére (rongált eredeti). Végül 7. Bécs 1845 okt. 10. V. FERDINÁND bárói diplomája NÉVERY Károly részére (másolat a br. IZDENCZY-iratok közt).

Megemlíthető még a gyarapodásból a nyitrai káptalan 1363. évi oklevele, mely áttétel útján, továbbá a pozsegai káptalan 3 darab 1494. évi kiadványa, melyek a br. IZDENCZY-iratokkal kerültek a Levéltár őrizetébe. Vétel útján szereztük meg WESSELÉNYI Ferenc és gr. SZÉCHY Anna Mária néhány értékes oklevelét, hasonlóképpen vétel útján jutottunk CZEKELIUS Aurél nagynevű hidtervező-mérnök műegyetemi jegyzeteihez, levelezéséhez, díszokleveleihez, híd- és vasútépítési, továbbá Szeged újjáépítésére vonatkozó tervrajzaihoz, fényképeihez és szabadkőműves irataihoz. Dr. BITTÓ Béla min. tan. közvetítésével MINDSZENTHY Béla pozsonyi fényképész által III. ISTVÁN királynak a csallóközi, nyéki nemesek számára 1165-ben kiadott oklevelét és ennek középkori átíratait fényképeztettük le. Ajándékba kaptuk I. FERENC császár és király özvegyének, KAROLINA AUGUSZTÁNAK Bécsben 1867 dec. 13-án kiadott diplomáját, mellyel gr. ZICHYNÉ CSÁKY Gabriellát csillagkeresztes hölgygé nevezi ki. A gr. SZÉ-

CHÉNYI vemzetség letétjei között van az Orsz. Testnevelési Tanács 1929. évi elismerő oklevele a hozzátartozó aranyéremmel. Gr. ZICHY István letétjében Kisjenő község két levelezőkönyve érdemel említést, melybe 1824—1862-ig a községhez intézett felsőbb rendeleteket, parancsokat és körövényeket írták be teljes számmal.

A *Zenei osztály* gyarapodásából ki kell emelnünk LAJTHA László ajándékát, ki egy BARTÓK Béla-kéziratot és JEMNITZ Sándorét, ki saját szerzeményének kéziratát ajándékozta gyűjteményünknek. A vételek közül ki kell emelnünk az ajándékpénzből vásárolt 17-ik századi «Csikcsobotfalvi kéziratot», mely valószínűleg KÁJONI kezeírása, azonkívül a KÁLDY Gyula levelezéséből vásárolt 20 igen értékes darabot, melyeknek megszerzését a Főigazgatóság által engedélyezett külön összeg tette lehetővé. A berlini WERNER-WOLFHEIM-féle nevezetes árverésen csak úgy tudtunk résztvenni, hogy a Zenei osztály egy barátja az ehhez szükséges pénzt kölcsön adta, akinek e pénzt az év folyamán részletekben vissza fogjuk fizetni. Ezen az árverésen megszereztük a következő nevezetes darabokat: DEMANTIUS: *Timpanum militare, Ungarische Heerdrommel und Feldgeschrey*, Nürnberg, 1600; továbbá: RAUCH: *Currus triumphalis*, Bécs, 1648

A könyvtár tiszviselőinek munkássága:

Nyomtatványi osztály.

HAVRÁN Dániel osztályigazgató vezette az ajándék- és vételnaplót, intézte a vásárlást és a nyomtatványi osztály folyó ügyeit.

Dr. SIKABONYI Antal könyvtárnok végezte az elszakított területek könyvanyagának feldolgozását, rendezte azt hely, év és betűrend szerint. A mindinkább gyarapodó gyűjtemény bővítése céljából katalógusokat nézett át, levelezéseket folytatott és megrendeléseket eszközölt. Rendezte az elszakított területekről származó plakátokat. Végezte egy Genfben küldött speciális bibliográfia készítését.

Dr. PANITY Vukoszava könyvtárnok egybevetette a Militaris szak anyagát a cédulakatalógussal az esetleges hiányok megállapítása végett, kiegészítette és folyószámozását folytatta. A háborús- proletár- és képesplakát gyűjteményt rendezte.

Dr. ZSINKA Ferenc könyvtárnok folytatta a kéziratári katalógusok átnézését, eljutott a Fol. Hung. 940. számig. Alkalmi bibliográfiákat készített és a könyvtárhoz érkezett tudományos kérdésekben felvilágosításokat adott. Március hó végével átvette az átszervezési munkákat és segédkezett az igazgatónak az adminisztrációs munkában.

Dr. PUKÁNSZKYNÉ KÁDÁR Jolán dr. könyvtárnok végezte a TODORESZKU-

HORVÁH-könyvtár számozását, revideálta a Régi Magyar Könyvtárat, segédkezett az APPONYI-gyűjtemény felállításában.

Dr. GORIUPP Alisz alkönyvtárnok átszámozott 2079 foliókötetet, rendezte az apró foliókat, kivezetett 2745 tételt a szakkatalógusból. Kikereste és átszámozta az utalólapokat, szétosztotta és rendezte a foliócédulákat betűk szerint.

LAVOTTA Rezső zeneművészeti előadó készített 3101 fő- és 1152 utalólapot, kikereste és visszahelyezte a folytatásos művek céduláit, revideálta a bibliográfiai központ jegyzékét.

HÓMAN Borbála könyvtártiszt írt 1872 fő-, 576 utaló- és 765 kartonlapot. Beosztott 356 lapot. Júl. 1-től betegszabadságon volt.

PATAKY Alice polg. isk. tanárnő, beosztott tisztviselő a Symbolikus Nagypáholy könyvtárának anyagából végezte a könyvek sorszámozását és ellátta őket sorszám-cédulákkal (4400—5052), másolta a könyvcédulákat 5052 számig. Névjegyzékbe vette a sorozatos folyóiratokat és a számozatlan könyveket. Helyettesített a főigazgatóságon és a könyvtár titkárságon.

A könyvkölcsönzést LÁSZLÓ Gyula múzeumi főtiszt végezte. Az olvasóteremfelügyeletet pedig dr. KUMLIK Emil ny. könyvtárigazgató látta el.

Hirlaptár.

Dr. KEMÉNY György, a hirlaptár vezetője 264 évf. hirlapról és folyóiratról nyilvántartólapot készített. Véglegesen katalogizált 121 évfolyamot. Átvett 5933 kötelespéldányt, 3782 hirlapszámot bevezetett a nyilvántartóba, rendezte őket és a hiányokat megállapította. Kartotékcédulát készített 100 külföldi folyóiratról. Vezette a kölcsönzési naplót, az iktatást és postakönyvet. Végezte a külföldi folyóiratok rendezését s egyéb adminisztratív munkákat. A hirlaptárat június 18-ig vezette.

Dr. GÁSPÁR Margit könyvtári s.-tiszt készített 459 ideiglenes és 90 végleges cédulát. Számozott 300 új tételt, megállapította 60 kötet hirlap hiányát. Kivezetett 350 különböző című folyóiratot a nyomtatványi osztály szakkatalógusából. Egyesített 650 nyomtatványosztályi cédulakatalóguslapot a hirlaptár katalógusával. Írt 410 kartotékcédulát. Az élőanyag helyrajzi katalógusának másolatát elkészítette az 10.001—12.751 tételig. Átvett 3525 kötelespéldányt s a beszámozott élő hirlapanyagból kiválogatta az időközben megszűnt hirlapokat. Feldolgozta a belügyminisztérium sajtóosztályától kapott elszakított területi anyagot.

Kézírttár.

Dr. RÉDEY Tivadar könyvtárnok, az osztály vezetője intézte a fel-

merült meghatározások és vételajánlatok ügyét és az osztály hivatalos levelezését. Időnként igazgatói megbízásból nem kéziratári természetű ügydarabokat is elintézett. Ellátta a Magyar Könyvszemle szerkesztésének teendőit.

Dr. RÉDEYNÉ HOFFMANN Mária dr. könyvtárnok folytatta a THALLÓCZY-ananyag feldolgozását és naplózta az új beszerzéseket.

Dr. BARTONIEK Emma alkönyvtárnok folytatta a középkori kéziratok leíró katalógusának munkáját. Ideiglenes cédulákon elkészítette a Cod. Lat. medii aevinek 124 darabját, befejezve ezzel a csoport theologiai részét. Elvégezte a római-görög auktorokat, a történelmi műveket, a szépirodalmiakat, természettudományiakat, matematikaiakat és a philosphiaiakat, összesen 120 darabot. Végezte a kéziratári kiszorgálást és a kölcsönzést.

Dr. HALÁSZ Gábor önkéntes gyakornok a THALLÓCZY-ananyag cédulázásában eljutott a W kezdőbetűs írókig. Elkészítette a PULSZKY-hagyaték kiadás tervezetét és összeszedte a vonatkozó kézirat- és levétári anyagot. Készített történelmi bibliográfiákat megbízás szerint.

Levéltár.

Dr. JAKUBOVICH Emil főkönyvtárnok, a levétári osztály vezetője adminisztrálta az osztályt, vezette az ideiglenes növedéki naplót, tanulmányozta a vételre felajánlott, áttett, letéteményezett és ajándékba kapott anyagot, készíti a levétári törzsanyag tájékoztató ismertetését.

Dr. CZOBOR Alfréd beosztott vm. főlevéltárnok végezte a letett családi levéltárak feldolgozását, folytatta a BORONKAY-levéltár rendezését, regisztrálta a tavalyi feldolgozatlan törzsanyagbeli iratokat, végezte a kutatók kiszorgálását és egyéb folyó ügyeket.

TABORSKY Ottó beosztott középiskolai tanár folytatta a br. NOPCSA-család levéltárának rendezését, végezte a gépelési munkákat, a hiteles másolatok készítését, résztvett a folyó munkákban.

Dr. KOZOCSA Sándor szakdíjnok befejezte a Roffi BORBÉLY-család levéltárának rendezését, részben feldolgozta a Szandai SRÉTER-család levéltárát, segédkezett adminisztratív természetű munkáknál.

Zenei osztály.

Dr. ISOZ Kálmán főkönyvtárnok, az osztály vezetője folytatta a gr. SZÉCHÉNYI Viktor-féle ajándék feldolgozását. Rendes adminisztratív teendőkön kívül helyettesített egyéb osztályokban és idegeneket kalauzolt.

Kötelesspéldány osztály.

Dr. GULYÁS Pál főkönyvtárnok a vezető-, ellenőrző- és irányítómun-

káján kívül törzskönyvezte a kötelezpéldányokat, szerkesztette a Magyar Könyvészetet és megreklamálta az évnegyedes kimutatásokból hiányzó könyvanyagot.

ISTVÁNYI Károly könyvtári főtiszt benaplózott 4586 kötelezpéldányt 376 tételben, beosztotta és nyugtatta a végleges bibliográfiai cédulákat, nyilvántartotta a nyomdaváltozásokat, beosztotta a kimutatásokat, végezte az expediciót: 106 ajánlott és 812 egyszerű levelet.

Az adminisztrációhoz voltak beosztva PARÁDI Lászlóné könyvtártiszt és KERNER Lujzaapidijas.

A könyvtár használata: A nyomtatványi osztályban 8715 olvasó használt 27.518 kötetet. A hirlaptárban 2657 kutató használt 7327 darabot. A kéziratárban 180 kutató használt 3 középkori és 331 újkori kéziratot és 427 irodalmi levelet. A levéltárban 91 kutató használt 22.007 iratot.

Kölcsönzés: nyomtatványi osztályban 2801 térítvényen 4714 kötet, hirlaptárban 181 térítvényen 701 kötet és 337 füzet, a kéziratárban 20 térítvényen 4 középkori, 42 újkori kézirat és 4 fénykép, a levéltárban 51 térítvényen 12.356 irat.

Fedezet hiányában a *könyvkötés* szünetelt.

Gyarpodás a nyomtatványi osztályban: ajándék 466 db és 76 plakát, vétel 188 db, hivatalos kiadvány 3 db, csere 14 db, áttétel 18 db. *Hirlaptárban:* kötelezpéldány 27.026 szám, ajándék és áttétel 421 évf. és 450 újságkivágás, vétel 36 évfolyam és 10 db hirlapkiavágás. *Kéziratárban:* ajándék 14 db, vétel 237 db, csere 20 db, áttétel 7 db. *Levéltár:* ajándék 14 db, vétel 428 db, örökletét 438 db, áttétel 378 db. *Zenei osztály:* kötelezpéldány 24 kóta és 1 könyv, ajándék 4 nyomtatvány, 2 kézirat, 1 kóta és 2 kép, vétel 1 kézirat, 22 levél és 4 könyv, áttétel 1 könyv és 1 hangjegy.

Vételre fordított a nyomtatványi osztály 2007.53 pengőt, 70 frankot, 105.25 márkát, 32.60 osztr. schillinget és 376 csehkoronát; a *Hirlaptár* 1237.99 pengőt, 117.15 márkát, kötetetésre és javításra 11.80 pengőt, borítékkartonra és zsinegre 640 pengőt; a *Kéziratár* 1186 pengőt; a *Levéltár* 223.04 pengőt; a *Zenei osztály* (ajándékpénzből) 778 P 63 fillért és 46 márka 20 pf.-et költött, külön főigazgatói javadalomból pedig 300 P-ért vásárolt.

ZSINKA FERENC †.